

การวิเคราะห์ความเสี่ยงของเด็กระดับปฐมวัยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

Risk Analysis of Early Childhood Digital Citizenship

สุวิมล พิบูลย์^{1*}

Suwimol Pibool^{1*}

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา

¹ Faculty of Education, St. Teresa International University

*Corresponding author's e-mail: suwimol83512@gmail.com

Received: July 3, 2025

Revised: August 10, 2025

Accepted: August 10, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสมในเด็กปฐมวัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ครูปฐมวัย ผู้ปกครอง และตัวแทนเด็กปฐมวัย (อายุ 3-6 ปี) จากโรงเรียนอนุบาลในเขตพื้นที่ปริมณฑล จำนวน 5 แห่ง ใช้การเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตพฤติกรรมเด็ก การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การตรวจสอบแบบสามเส้าและการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า 1) จากผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านการสัมภาษณ์จากมุมมองของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง (1) ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านการสัมภาษณ์จากมุมมองของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง พบว่าการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงที่จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะและกำกับดูแลจากครูและผู้ปกครองอย่างใกล้ชิดเพื่อส่งเสริมการเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ ปลอดภัย และสมดุลทั้งทักษะดิจิทัลและทักษะชีวิตอย่างมั่นคงในอนาคต (2) ผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กระหว่างใช้สื่อดิจิทัลและมีการประเมินพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านสมาธิ การตอบสนอง การสื่อสาร และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และลดความเสี่ยงต่อการใช้สื่อ และ 2) แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสมในเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยและผู้ปกครองมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยควรอยู่ภายใต้การดูแลอย่างเหมาะสม โดยเน้นการปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัล การกำหนดขอบเขตเวลา การเลือกสื่อที่ส่งเสริมพัฒนาการและการจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างทักษะดิจิทัลกับทักษะชีวิตและสังคม

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ความเสี่ยง: ระดับปฐมวัย: ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

Abstract

This research aims to 1) study the risks arising from the use of technology that affect behavior, learning and digital citizenship 2) Suggest guidelines for promoting appropriate digital citizenship in early childhood. The informants consisted of early childhood teachers, parents, and representatives of early childhood children (aged 3–6 years) from five kindergartens in the metropolitan area. by purposive sampling. The research instruments were semi-structured interviews and child behavior observation forms. Data analysis and summary included content analysis, triangulation, and member checking.

The study results found that 1) from the analysis of risks arising from the use of technology that affect behavior, learning and entry into digital citizenship through interviews from the perspectives of early childhood teachers and parents that (1) the results of the analysis of risks arising from the use of technology that affect behavior, learning, and entry into digital citizenship through interviews from the perspectives of early childhood teachers and parents found that the use of technology by early childhood children is both an opportunity and a risk that requires close guidance and supervision from teachers and parents, along with the instillation of digital ethics from the beginning to promote growth as responsible digital citizens, safe, and balanced in both digital skills and life skills for stability in the future (2) the results of observing children's behavior while using digital media and assessing the behavior of early childhood children in all aspects, including concentration, response, communication, and appropriate use of technology, which is important information to promote learning and reduce the risk of inappropriate use of digital media and 2) guidelines for promoting appropriate digital citizenship in early childhood, according to the opinions of early childhood teachers and parents, who have the same opinion that the use of technology in early childhood should be under appropriate supervision, with an emphasis on instilling digital ethics, setting time limits, selecting media that promotes development, and organizing a variety of activities to create a balance between digital skills with life and social skills

Keywords: Risk Analysis: Early Childhood: Digital Citizenship

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ช่วงวัยแรกของมนุษย์หรือช่วงปฐมวัย (0-5 ปี) เป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดในการวาง รากฐานของชีวิต ให้เกิดการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญาและร่างกาย หากเด็ก คนโตไม่ได้รับการเลี้ยงดู

และพัฒนาอย่างถูกต้อง เมื่อพ้นช่วงวัยนี้ไปแล้วก็จะสูญเสียโอกาสทอง ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556 และสำนักเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2560ก) สำหรับประเทศไทย แล้ว การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่ภาครัฐให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่พัฒนาการ ด้านสมองและการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดในชีวิต เป็นช่วงเวลาที่ให้ผลของการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดในการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มศักยภาพ เป็นการสร้างรากฐานของชีวิตและเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง ซึ่งเป็นการพัฒนา คุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืนและป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560ข) และการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทยโดยแผนการศึกษาในปัจจุบันนี้จัดทำให้ สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการ พัฒนาและเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือ ประเด็นเรื่องการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตนั้น ในช่วงการตั้งครรภ์/ปฐมวัย จะเน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่พ่อแม่ ก่อนการตั้งครรภ์ ส่งเสริมอนามัยแม่ และเด็กตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ ส่งเสริมการเกิดอย่างมีคุณภาพ สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่งเสริมการให้ สารอาหารที่จำเป็นต่อสมองเด็ก และให้มีการลงทุนเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่สมวัยในทุกด้าน (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561- 2580, 2561)

พฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลคือการรู้เท่าทันสื่อเลือกใช้เทคโนโลยีอย่าง สร้างสรรค์และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งสามารถแบ่งเวลาใช้งานได้อย่างสมดุลและตระหนักถึง คุณค่าของเทคโนโลยีในการเรียนรู้และชีวิตประจำวัน จากการศึกษาของ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2561) ได้ กล่าวว่า การใช้สื่อดิจิทัลในเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา ทักษะหลากหลายด้าน แต่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้ใหญ่ เพื่อให้เหมาะสมกับพัฒนาการของ เด็กและลดความเสี่ยงจากการใช้สื่ออย่างไม่เหมาะสม ในทางเดียวกัน วันศิริ นิลสุขขา และสุภาวดี โสภาวัจน์ (2565) ได้กล่าวว่า บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลลูกในยุคดิจิทัล คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็ก สอนลูกให้มีความรู้ในการใช้สื่อดิจิทัลให้ถูกวิธี และมีความรับผิดชอบในการใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมตามวัย เลือกใช้สื่อดิจิทัลประเภทสื่อปฏิสัมพันธ์เป็นสื่อที่สามารถโต้ตอบกันได้จัดเวลาให้เหมาะสมในการใช้งานเพื่อ เด็กจะได้พักสายตาหลีกเลี่ยงการใช้มากเกินไป ไม่ควรทิ้งให้เด็กใช้หรืออยู่กับสื่อดิจิทัลเพียงลำพังและควรสร้าง ข้อตกลงในการใช้สื่อดิจิทัล รวมถึงมีการคัดกรองสื่อดิจิทัลที่เหมาะสม นอกจากนั้นพ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ในการใช้สื่อดิจิทัลให้กับลูกเพื่อให้เด็กได้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของเทคโนโลยี

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความประสงค์วิเคราะห์ความเสี่ยงของเด็กระดับปฐมวัยสู่ความเป็น พลเมืองดิจิทัลพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบทบาทของครูและ ผู้ปกครองในการควบคุมและแนะนำการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การออกแบบแนวทาง ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลตั้งแต่ระดับปฐมวัยอย่างมีระบบและมีพื้นฐานจากบริบทจริงของผู้ใช้งาน ซึ่ง จากข้อมูลที่ได้การวิจัยยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การอบรมผู้ปกครอง และ พัฒนานโยบายการจัดการเทคโนโลยีสำหรับเด็กปฐมวัยในระดับสถานศึกษาและระดับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสมในเด็กปฐมวัย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กุลชาติ พันธวรกุล และ เมษา นวลศรี (2562) ได้ศึกษาเด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงวัยที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่รู้เท่าทันสื่อโดยบทบาทสำคัญของครูและผู้ปกครองคือการเป็นแบบอย่างที่ดี คัดกรองสื่อที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กเพื่อป้องกันความเสี่ยงและพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลในเด็กปฐมวัย

วันศิริ นิลสุखा และสุภาวดี โสภาวัจน์ (2565) ได้ศึกษาพลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งสำคัญในยุคที่สื่อเทคโนโลยีมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันอย่างมาก ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรตระหนักและเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กโดยควรเป็นแบบอย่างที่ดีและหลีกเลี่ยงสื่อที่ไม่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็ก โดยอิงแนวคิดของ John Dewey ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเด็กจะเกิดวิจรรย์ญาณในการเลือกใช้สื่อรู้จักความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว การแยกแยะข้อมูลจริง-เท็จ เข้าใจผลกระทบของร่องรอยดิจิทัลและสามารถแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบต่อตัวเองและผู้อื่นในโลกออนไลน์ การปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลควรเริ่มต้นตั้งแต่วัยปฐมวัยเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความตระหนักรู้เท่าทันสื่อแบ่งเวลาได้อย่างเหมาะสมกับการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์

จิตววรรณ สุวานิช และคณะ (2565) ได้ศึกษาการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคที่สื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน เพราะเด็กและเยาวชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับสื่อเหล่านี้ได้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสื่อมวลชน จึงต้องร่วมกันตระหนักถึงภัยคุกคามที่แอบแฝงมากับสื่อออนไลน์และดำเนินการอย่างจริงจังในการสร้างเสริมทักษะความรู้ ความเข้าใจ และจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กสามารถใช้สื่อเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และรู้เท่าทัน

Syarifah & Damayanti (2025) ได้ศึกษาการใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเล่นสร้างสรรค์ในศึกษาปฐมวัยถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กเล็ก การเล่นเกมดิจิทัลช่วยให้เด็กได้ฝึกคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างมีความสุขและยืดหยุ่นในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พื้นฐานสำคัญสำหรับการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถรับมือกับความท้าทายในชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์ มีการวิเคราะห์ห้องค์

ความรู้และวิจัยที่เกี่ยวข้องในสี่ประเด็นหลัก คือ แนวคิดใหม่ของการศึกษาปฐมวัย การบูรณาการทักษะชีวิตกับการเล่นและสื่อการส่งเสริมการเล่นสร้างสรรค์

Putri et al, (2025) ได้ศึกษาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีและมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญาของเด็กวัยต้นผ่านการใช้ออปพลิเคชันการเรียนรู้ ที่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจและพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และความจำของเด็ก

Sari & Syawaludin (2025) ได้สำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ปกครอง ครู และผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กในกลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปีที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างกระตือรือร้นนั้น การได้รับเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพฤติกรรมทางสังคมและทักษะการสื่อสารของเด็กด้านบวก คือ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะสื่อสารให้ดีขึ้น ขณะที่ด้านลบเกิดจากการใช้หน้าจอมากเกินไปทำให้เด็กแยกตัวลดการโต้ตอบแบบเห็นหน้า และทักษะทางสังคมถดถอย ผู้ปกครองที่สามารถจัดสรรเวลาการใช้หน้าจอควบคู่กับกิจกรรมทางสังคมแบบออฟไลน์ได้อย่างสมดุล จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่ดีและพัฒนาทักษะสื่อสารของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็นในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องต้องมีบทบาทร่วมกันในการเป็นแบบอย่างที่ดี คัดกรองและเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เพื่อพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลและสร้างทักษะการใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม ปลอดภัย และรู้เท่าทัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ประกอบด้วย 1) ครูปฐมวัย จำนวน 7 ท่าน 2) ผู้ปกครองของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 ท่าน และ 3) ตัวแทนเด็กปฐมวัย (อายุ 3-6 ปี) จากโรงเรียนอนุบาลในเขตพื้นที่ปริมนชล จำนวน 5 แห่ง ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับครูปฐมวัยและผู้ปกครอง ดังรายละเอียดการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยดังนี้

(1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

(2) ร่างแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญในส่วนที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบว่าคำถามตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัดและใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

(3) นำไปทำการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มจริง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจคำถามและระยะเวลาการสัมภาษณ์ที่เหมาะสม พร้อมทำการบันทึกข้อสังเกต ปรับถ้อยคำและลำดับคำถามให้เหมาะสม

2) แบบสังเกตพฤติกรรมเด็ก ขณะใช้สื่อดิจิทัล เช่น สื่อการสอน แอปพลิเคชันการเรียนรู้ ดังรายละเอียดการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยดังนี้

(1) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก หรือครูปฐมวัย ตรวจสอบว่ารายการพฤติกรรมที่สังเกตตรงตามตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการหาค่าการคำนวณ IOC เช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์

(2) ตรวจสอบความชัดเจนของพฤติกรรม (Behavioral Indicators Clarity) ต้องมีเกณฑ์สังเกตที่ชัดเจน (Operational Definition) เช่น มีสมาธิ อาจกำหนดว่า เด็กจ้องมองสื่อและไม่ละสายตานานเกิน 10 วินาที เพื่อให้ผู้สังเกตตีความตรงกัน

(3) การทดลองใช้ (Pilot Observation) แบบสังเกตในสถานการณ์จริง ปรับแก้รายการพฤติกรรมหรือคำอธิบายให้ชัดเจนและลดข้อที่ซ้ำซ้อน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) สัมภาษณ์ครูและผู้ปกครองมีดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรม ความเสี่ยงและบทบาทของผู้ใหญ่ในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยบันทึกเสียงและจดบันทึกประกอบการวิเคราะห์ภายหลัง

2) สังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ขณะใช้สื่อดิจิทัล ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่ออกแบบไว้ล่วงหน้า เพื่อบันทึกพฤติกรรมของเด็กระหว่างเรียนออนไลน์เสริมพัฒนาการ เช่น สมาธิ การตอบสนอง อารมณ์ และปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่

3) บันทึกและถอดความข้อมูลซึ่งจะมีการถอดเสียงจากการสัมภาษณ์และสรุปข้อมูลจากแบบสังเกตอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเสี่ยง ตามบทบาทหน้าที่ และแนวทางการส่งเสริมพลเมืองดิจิทัล

4. การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

1) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อกำหนดประเด็นคำถามความเสี่ยง

2) การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง (ครู ผู้ปกครอง เด็ก)

3) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อยืนยันความถูกต้องของการตีความ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านการสัมภาษณ์จากมุมมองของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง

1) ผลสรุปการสัมภาษณ์ความเสี่งของเด็กระดับปฐมวัยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลจากมุมมองของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง

จากมุมมองของครูปฐมวัย การใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งจำเป็นต้องมีการชี้แนะและปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัลอย่างเหมาะสมร่วมกับการดูแลจากครูและผู้ปกครองเพื่อให้เด็กเติบโตอย่างปลอดภัยและมีคุณธรรมในโลกดิจิทัล การควบคุม กำกับ และแนะนำอย่างเหมาะสมจากผู้ใหญ่เป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเสี่ยงและส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบและสมดุลระหว่างทักษะดิจิทัลกับทักษะชีวิต ความเสี่ยงที่น่ากังวลประการหนึ่งในการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัย คือ พฤติกรรมเสพติดสื่อดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้เด็กใช้เวลาอยู่กับหน้าจอมากเกินไป ขาดสมาธิในการเรียนรู้ และควบคุมตนเองได้ยาก จนอาจกระทบต่อพัฒนาการโดยรวมและขัดขวางการเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่สมดุล

จากมุมมองของผู้ปกครอง รูปแบบการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยยังคงเน้นไปที่ความบันเทิงและการใช้งานแบบไม่มีกรอบที่ชัดเจน ซึ่งนำไปสู่ความเสี่ยงในการพัฒนาเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ขาดความรับผิดชอบและขาดสมดุล ผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการวางแนวทาง กำกับดูแล และเสริมสร้างจริยธรรมดิจิทัลให้แก่เด็กตั้งแต่ปฐมวัยเพื่อสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีสติและสร้างสรรค์ในอนาคต การกำกับดูแลและการแนะนำอย่างใกล้ชิดจากผู้ใหญ่เป็นกลไกสำคัญในการลดความเสี่ยงของเด็กปฐมวัยจากการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไม่เหมาะสม และส่งเสริมการเติบโตสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างปลอดภัย มีจริยธรรม และสมดุล ซึ่งต้องอาศัยทั้งความตระหนักรู้ของผู้ปกครอง และการสนับสนุนจากโรงเรียนและสังคมโดยรวม และความเสี่ยงต่อการเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลของเด็กปฐมวัยเกิดจากการใช้สื่อดิจิทัลโดยไม่มีการกำกับที่เหมาะสม ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมเสพติด ขาดทักษะสังคม ขาดจริยธรรม และไม่เข้าใจภัยคุกคามออนไลน์ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องมีบทบาทในการกำกับดูแล ให้คำแนะนำ และปลูกฝังทักษะด้านความปลอดภัยและจริยธรรมดิจิทัลให้กับเด็กตั้งแต่วัยเริ่มต้นเพื่อวางรากฐานที่มั่นคงสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพในอนาคต

2) ผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยในระหว่างการใช้สื่อดิจิทัล

ตารางที่ 1 ผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยในระหว่างการใช้สื่อดิจิทัล

พฤติกรรม	รายละเอียด	ตัวอย่างพฤติกรรม
1. การมีสมาธิ	เด็กจดจ่อกับเนื้อหา ไม่วอกแวก	ไม่ละสายตาจากหน้าจอ, ไม่พูดคุยกับคนอื่น
2. การตอบสนองต่อสื่อ	เด็กตอบสนองต่อคำสั่ง หรือ กิจกรรมในสื่ออย่างเหมาะสม	กดปุ่มตอบคำถาม, ทำแบบฝึกหัดตามคำแนะนำ

พฤติกรรม	รายละเอียด	ตัวอย่างพฤติกรรม
3. การแสดงอารมณ์	เด็กแสดงอารมณ์ที่เหมาะสม เช่น ร้องเพลง ยิ้ม หัวเราะ	แสดงความสนุกสนาน หรือเปื้อนหน้า
4. การปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่	เด็กขอความช่วยเหลือหรือสื่อสารกับผู้ดูแลเมื่อพบปัญหา	ขอคำอธิบายเพิ่มเติม หรือขอความช่วยเหลือเมื่อติดขัด
5. การเคลื่อนไหวร่างกาย	เด็กนั่งนิ่งหรือเคลื่อนไหวอย่างเหมาะสมกับกิจกรรม	นั่งนิ่งตลอดกิจกรรม หรือขยับมือเล็กน้อยเพื่อสัมผัสหน้าจอบนจอ
6. การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง	เด็กใช้ฟังก์ชันในแอปหรือโปรแกรมได้อย่างเหมาะสม	เลื่อนหน้าจอ กดปุ่ม เล่น/หยุด ฎกวิธี
7. การแสดงพฤติกรรมเสพติด	เด็กขัดขืนหรือแสดงอาการงอแงเมื่อต้องหยุดใช้สื่อ	โวยวาย ร้องไห้ ไม่ยอมวางมือจากหน้าจอบนจอ
8. การรับมือกับความท้าทาย	เด็กพยายามแก้ไขปัญหาคือทำกิจกรรมที่ยากขึ้น	พยายามทำแบบฝึกหัดใหม่ ๆ โดยไม่ยอมแพ้
9. การใช้ภาษาและการสื่อสาร	เด็กพูดหรือสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ผ่านสื่อ	อธิบายสิ่งที่เห็นหรือทำในแอปบนจอ
10. การแยกแยะเนื้อหาที่เหมาะสม	เด็กแสดงพฤติกรรมเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมตามคำแนะนำ	เลือกเกมหรือวิดีโอที่ได้รับอนุญาต

จากตารางที่ 1 ผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กระหว่างใช้สื่อดิจิทัลช่วยให้ครูหรือผู้ดูแลสามารถประเมินพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านสมาธิ การตอบสนอง การสื่อสาร และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และลดความเสี่ยงต่อการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไม่เหมาะสม

2. ผลสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสมในเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของ ครูปฐมวัยและผู้ปกครอง มีดังนี้:

1) ครูปฐมวัยและผู้ปกครองเห็นพ้องว่าการให้เด็กใช้สื่อดิจิทัลควรอยู่ภายใต้การดูแล ไม่ปล่อยให้ใช้อย่างอิสระ โดยต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจว่าสื่อดิจิทัลมีไว้เพื่อการเรียนรู้และสร้างสรรค์ ไม่ใช่เพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว

2) เด็กควรได้รับการปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัลเรื่องความรับผิดชอบในการใช้อินเทอร์เน็ต เช่น ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ไม่ลอกเลียนแบบ ไม่แก๊งค์กันในโลกออนไลน์ และรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นผ่านการใช้ภาษาที่สุภาพและเหมาะสม

3) ผู้ปกครองควรช่วยกำหนดขอบเขตเวลาในการใช้สื่อดิจิทัล และเลือกสื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เช่น แอปพลิเคชันส่งเสริมการเรียนรู้ เกมเชิงสร้างสรรค์ หรือนิทานดิจิทัลที่ช่วยกระตุ้นจินตนาการ และทักษะการคิด

4) ครูปฐมวัยและผู้ปกครองควรจัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น เล่นกลางแจ้ง ศิลปะ การเล่านิทาน หรือการทำงานกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมควบคู่กับการใช้สื่อดิจิทัล

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านการสัมภาษณ์จากมุมมองของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง

1) ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเข้าสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านการสัมภาษณ์จากมุมมองของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง เพราะการใช้เทคโนโลยีของเด็กปฐมวัยเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงที่จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะและกำกับดูแลจากครูและผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด พร้อมกับการปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัลตั้งแต่ต้น เพื่อส่งเสริมการเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ ปลอดภัย และสมดุลทั้งทักษะดิจิทัลและทักษะชีวิตอย่างมั่นคงในอนาคต ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ กุลชาติ พันธวรกุล และ เมษา นวลศร (2562) เด็กปฐมวัยจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่รู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีครูและผู้ปกครองเป็นกลไกสำคัญในการคัดกรองสื่อที่เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดี และร่วมกันสร้างโอกาสเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กเพื่อลดความเสี่ยงและพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลอย่างมีคุณภาพ และ วันศิริ นิลสุखा และ สุภาวดี โสภาวัจน์ (2565) การปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัยควรเริ่มตั้งแต่นั้น ๆ โดยผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องต้องเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีวิจารณญาณ รู้เท่าทันสื่อ ใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย มีจริยธรรม และรับผิดชอบต่อการทำในโลกออนไลน์ตามแนวคิดของ John Dewey ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

2) ผลการสังเกตพฤติกรรมเด็กระหว่างใช้สื่อดิจิทัลและมีการประเมินพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านสมาธิ การตอบสนอง การสื่อสาร และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และลดความเสี่ยงต่อการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไม่เหมาะสม เนื่องจากเด็กปฐมวัยยังอยู่ในช่วงพัฒนาการที่สำคัญ การใช้สื่อดิจิทัลโดยไม่มีคำแนะนำอาจส่งผลต่อพฤติกรรม สมาธิ และทักษะทางสังคมของเด็กได้โดยตรง ซึ่งสังเกตการใช้สื่ออย่างไม่เหมาะสม เช่น การเสพติด การเลียนแบบพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือขาดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และนำไปสู่การวางแผนจัดกิจกรรมหรือเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดิจิทัลควบคู่กับทักษะชีวิต ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ กุลชาติ พันธวรกุล และ เมษา นวลศร (2562) ความเสี่ยงต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยเกิดจากการใช้สื่อดิจิทัลมากเกินไปตั้งแต่อายุน้อย โดยขาดการคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผล

ต่อการพัฒนาการล่าช้าและอาจเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ขาดทักษะสำคัญในการตอบสนองต่อสังคมและประเทศชาติ

2. แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสมในเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยและผู้ปกครองมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยควรอยู่ภายใต้การดูแลอย่างเหมาะสมโดยเน้นการปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัล การกำหนดขอบเขตเวลา การเลือกสื่อที่ส่งเสริมพัฒนาการและการจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างทักษะดิจิทัลกับทักษะชีวิตและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิวาวรรณ สุวานิช และคณะ (2565) การเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็นในยุคสื่อออนไลน์ โดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องร่วมกันส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม เพื่อให้เด็กสามารถใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และรู้เท่าทัน และ Sari & Syawaludin (2025) จากการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การใช้สื่อดิจิทัลของเด็กวัย 3-6 ปีส่งผลทั้งบวกและลบต่อพฤติกรรมทางสังคมและทักษะการสื่อสาร โดยการใช้อย่างสมดุลร่วมกับกิจกรรมออฟไลน์ภายใต้การดูแลของผู้ปกครองจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการสื่อสารของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัยผ่านมุมมองของครูและผู้ปกครอง พบว่าการใช้สื่อดิจิทัลในวัยนี้เป็นทั้งโอกาสในการเรียนรู้และความเสี่ยงที่ต้องได้รับการชี้แนะและกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในช่วงวัยที่เด็กกำลังอยู่ในระยะพัฒนาการสำคัญ ซึ่งการขาดแนวทางการใช้สื่อที่เหมาะสมอาจส่งผลต่อพฤติกรรม สมาธิ ทักษะสังคม และการเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ขาดความรับผิดชอบได้โดยตรง ทั้งนี้ การประเมินพฤติกรรมเด็กในระหว่างใช้สื่อดิจิทัลถือเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนจัดกิจกรรมหรือคัดเลือกสื่อที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความสมดุลทั้งด้านทักษะดิจิทัลและทักษะชีวิต ขณะที่แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสมควรมุ่งเน้นที่การปลูกฝังจริยธรรม การใช้สื่อที่ส่งเสริมพัฒนาการและการจัดกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นความเห็นร่วมกันของทั้งครูและผู้ปกครอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

(1) ควรใช้ผลการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางหรือคู่มือให้ครูปฐมวัยสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังพฤติกรรมพลเมืองดิจิทัลอย่างเหมาะสม เช่น การรู้เท่าทันสื่อ การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย

(2) ผลจากการศึกษาสามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงนโยบายด้านการใช้เทคโนโลยีในเด็กปฐมวัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือกรมสุขภาพจิต สามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายหรือออกแนวทางการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยในเด็กเล็ก เพื่อป้องกันความเสี่ยงและส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

(1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีกับพัฒนาการในมิติต่าง ๆ ของเด็ก ควรเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้สื่อดิจิทัลที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเชื่อมโยงกับการเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ

(2) ศึกษารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมพลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัย ออกแบบและทดลองใช้กิจกรรมหรือสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อ และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กุลชาติพันธุ์วรกุล และ เมษา นวลศร. (2562). เด็กปฐมวัยกับการเป็นพลเมืองดิจิทัล: โอกาสหรือความเสี่ยง.

วารสารครุศาสตร์ 47,(ฉบับเพิ่มเติม 2), 1-23. <https://doi.org/10.58837/CHULA.EDUCU.47.5.1>

ทิยาวรรณ สุวานิช, สุชาติ เสวตบดี และเพ็ญญา ชมเดช. (2565). ถึงเวลาสร้างเสริมทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับเด็กไทย. *วารสารการวิจัยประยุกต์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 1(1), 1-9

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/arj/article/view/930/1391>

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). (2561). สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/>

DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). *คู่มือพลเมืองดิจิทัล*. กรุงเทพฯ : ดิวันโอวัน เปอร์เซนต์. สำนักงานเลขาธิการสภา

วันศิริ นิลสุखा, สุภาวดี โสภาวัจน์. (2565). พลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัย. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 441-450. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/edj/article/view/255350/176785>

สุริยเดว ทรีปาตี. (2562). คุณลักษณะและจิตสำนึกของเด็กยุคดิจิทัลกับการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่. *วารสารการจัดการทางการศึกษาปฐมวัย*, 1(1), 90-100.

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ECM/article/view/219580>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560ข). *ร่างแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2561-2564*. (เอกสารอยู่ระหว่างจัดทำ)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค

- Putri, R., Arum, R. A. D., & Arum, C. W. D. (2025). Use of Digital Educational Media for Early Childhood Cognitive Stimulation. *Early Childhood Research Journal (ECRJ)*, 7(2):171-177. <https://journals2.ums.ac.id/index.php/ecrj/article/view/8782>
- Sari, M. M., & Syawaludin, D. F. (2025). The Influence of Digital Parenting on the Social Behavior of Early Childhood in the 5.0 Technology Era. *Journal Multidisiplin Indonesia*, 3(3), <https://jmi.rivierapublishing.id/index.php/rp/article/view/2257>
- Syarifah, S., & Damayanti, R. (2025). Enhancing Life Skills in Early Childhood Education: How Digital Puzzles Make It True. *Enhancing Life Skills in Early Childhood Education*, 14(01):196-211. <https://jurnal.uia.ac.id/index.php/akademika/article/view/4512>